

Memo

Aan: Commissie MO
Van: Leo Dickhoff
Datum: 28 april 2015
Onderwerp: Functieverbreiding Poldermuseum

Probleemstelling

Het Poldermuseum is gevestigd in het voormalige gemaal aan de Huygendijk. Het gebouw staat op de gemeentelijke monumentenlijst. Het pand is eigendom van het Hoogheemraadschap Noord Holland Noord, maar heeft het gebouw voor 99 jaar in erfpacht met de plicht tot in standhouding aan de stichting "Den Huygen Dijk" overgedragen. Het museum heeft als doel de collectie en het gemaal toegankelijk te maken voor het publiek. Sinds 1979 wordt in het Museum, aan de hand van de vaste collectie, de ontstaansgeschiedenis van Heerhugowaard getoond van 4000 jaar geleden t/m de Stad van de Zon. Daarnaast wordt ieder jaar, gemaakt door vrijwilligers, een nieuwe thematentoonstelling, getoond waarbij dieper op onderwerpen met betrekking tot Heerhugowaard wordt ingegaan. Deze tentoonstellingen worden aangevuld met bruikleen van musea in de regio, zoals bijvoorbeeld de Broekerveiling of het Museum Van Loon in Amsterdam. Het Poldermuseum is Kanjer van de West-Friese Omringdijk en tevens aangesloten bij de Stichting Musea Noord-Kennemerland en de Federatie Musea Noord-Holland.

Voor Heerhugowaard is het behoud van het Poldermuseum van groot belang. Het monumentale pand is mede bepalend voor de identiteit van de gemeente. Om de aantrekkelijkheid te behouden is actualisering van de museumfunctie, verruiming van openingstijden en het verbeteren van de bereikbaarheid en gastvrijheid gewenst. Door het toevoegen van functies kan het gemaal een nieuwe betekenis voor de (recreatief toeristische) omgeving krijgen zonder de museumfunctie en zijn uiterlijk te verliezen. Met subsidie van de provinciale regeling Herbestemming is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van functieverbreiding voor het Poldermuseum. Het rapport 'Functieverbreiding Poldermuseum' is in concept gereed, maar nog niet vastgesteld.

Inleiding / bestuurlijke achtergrond

In juni 2012 is een expertmeeting over de toekomst van het Poldermuseum gehouden. In de conferentie is geconstateerd dat de locatie mogelijkheden biedt om de historie, het heden en de (duurzame) toekomst van de gemeente met elkaar te verbinden. De locatie is vanwege zijn ligging bij het water en het park interessant voor recreatieve (horeca-) exploitatie. De museale presentatie zou aan de eigentijdse opvattingen moeten worden aangepast. Bovengenoemde ontwikkeling zonder horeca is feitelijk niet van deze tijd. De nabijheid van het recreatiegebied Park van Luna en de aanwezige wandel-, vaar- en fietsroutes biedt ook kansen. Met de functie van horeca in het pand kan dan worden gedacht aan commerciële activiteiten, zoals receptie en vergaderruimte. Ook de ligging aan de Huygenvaart biedt kansen. Met het realiseren van de aanlegsteiger wordt de verbinding met het water tastbaar gemaakt en ontstaat de mogelijkheid om groepen per boot te ontvangen. Een historisch arrangement aan de regio (bijvoorbeeld een bezoek aan de kaasmarkt en dan per boot naar het Poldermuseum en daarna naar de Broekerveiling) is dan mogelijk. Uitgangspunt voor verandering is dat de museumfunctie behouden blijft en versterkt wordt.

Oplossingsrichtingen

Op 22 januari 2013 heeft u kennis genomen van de Eindrapportage Naar Buiten! en een voorbereidingskrediet voor het Poldermuseum beschikbaar gesteld. De gemeente heeft subsidie van de provincie ontvangen om de ideeën verder uit te werken. De architect John Kerssens heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheden om de functieverbreiding praktisch vorm te geven. Tijdens het onderzoek is er regelmatig afstemming met het Poldermuseum geweest en is de

eigenaar geconsulteerd. Er zijn in de eindrapportage een aantal scenario's uitgewerkt hoe dit gerealiseerd zou kunnen worden. De scenario's zijn oplopend qua intensiteit van wijzigingen en indeling van het gebouw en vergroten de multifunctionaliteit. Het eenvoudigste scenario gaat uit van positionering van de museumfunctie op de huidige plek in het gebouw en komt de horeca aan de kant van de vriendenkamer. In een ander scenario wisselen museumfunctie en horeca van plek. Een extra optie is het gebruik van de boven ruimten van het gemaal voor activiteiten, toiletfaciliteiten en kantoorfuncties die bereikbaar gemaakt worden met een lift en loopbrug door de grote zaal. Het meest intensieve scenario gaat uit van een uitbreiding van het gebouw aan de kant van het Park van Luna. Het rapport is eind 2013 opgeleverd.

Verschil van inzicht

Begin 2014 geeft het bestuur aan de ideeën in het rapport te waarderen en een constructieve houding aan te willen nemen over de functieverbreiding. Het bestuur zegt tegelijkertijd dat er weinig vertrouwen is dat inpassing van de horecafunctie in het gebouw haalbaar is. Men verwacht niet dat een ondernemer op deze locatie in horeca activiteiten wil investeren en het bestuur denkt dat al veel horeca in het gebied is. Tevens geeft het bestuur aan dat medewerking verlenen aan dit type activiteiten zou leiden tot uitstroom van vrienden / vrijwilligers. Ook geeft het bestuur aan dat horeca schadelijk zou kunnen zijn voor hun ANBI status en willen niet dat deze activiteit onder hun verantwoordelijkheid als erfpachter in het gebouw uitgevoerd wordt. Het gebrek aan vertrouwen in deze ontwikkelrichting maakt dat het bestuur aangegeven heeft dat het publiekelijk bespreken van het toevoegen van horeca in het gebouw niet gewenst te vinden. Openbaarheid van het rapport is vanuit de verkregen subsidie een vereiste. Het bestuur geeft aan dat de gewenste veranderingen wat hen betreft liggen in het verbeteren van de ontsluiting, bereikbaarheid en bewegwijzering, een impuls om de kwaliteitsverhoging van exposities mogelijk te maken en een vergaande samenwerking met de stichting Historisch Heerhugowaard. Gezien het standpunt van het bestuur is gewacht met het openbaar maken van het rapport. Inmiddels is in het beleidsplan 2015 van de stichting een opening gemaakt naar kleinschalige horeca en in het openbaar bespreken van het rapport.

Bestuur stichting Den Huygen Dijk

In het gesprek met het bestuur van de stichting is door hen ook aangegeven dat de reactie op het rapport mede ingegeven is door het feit dat men moeite heeft om nieuwe bestuursleden te werven. De gemeente heeft toen gevraagd of er bezwaar zou zijn als de gemeente een bijdrage zou leveren aan de zoektocht naar nieuwe aanwas. Op basis van een voorzichtig positieve reactie zijn drie kandidaat bestuursleden gevonden. De intentie was niet om in de interne structuur in te breken, maar om een bijdrage te leveren aan de gewenste bestuurlijke aanwas. Dit is uiteindelijk niet gelukt. In een tussentijdsoverleg tussen de wethouder en het bestuur hebben twee bestuursleden aangekondigd hun functie aan het einde van 2014 neer te leggen. Het bestuur bestaat per 2015 uit vier personen en staat open voor uitbreiding. Een oproep in de media heeft geleid tot 12 nieuwe vrijwilligers.

Routekaart toekomst

De doelstelling van het traject is het toekomstbestendig maken van de museumfunctie. Het rapport geeft veel opties over de museumfunctie, de mogelijkheden van het gebouw en directe omgeving, de mogelijkheden tot functieverbreiding en samenwerking met andere partijen en ondernemers. Het is daarom essentieel om het rapport publiekelijk te bespreken. Dat is een belangrijke stap om draagvlak voor het toekomstbestendig maken van de museumfunctie te creëren en met potentiële samenwerkingpartners in gesprek te gaan. Iedereen die eerder bij het traject betrokken is geweest, alle leden van het Platform Erfgoed en de leden van de raad worden uitgenodigd. Het bestuur heeft nu aangegeven dat een aangepaste versie van scenario 1 van het rapport bespreekbaar is.

Planning

Het rapport 'Functieverbreiding Poldermuseum' in een openbare bijeenkomst in juni te bespreken om de kansen voor functieverbreiding van het Poldermuseum zichtbaar te maken, draagvlak voor ideeën te genereren en met mogelijke investerings- en uitvoeringspartners in gesprek te komen.

Gemeentelijke ambitie

Erfgoed beleid Gemeente Heerhugowaard

De Gemeente Heerhugowaard heeft de keuze gemaakt om erfgoed een integraal onderdeel van de ontwikkeling van de stad te laten zijn. Dit houdt in dat er niet alleen zelfstandig beleid op erfgoedthematiek ontwikkeld wordt, maar dat tegelijkertijd actief gezocht wordt naar verbindingen met andere beleidsvelden en domeinen. Zo staat in de Structuurvisie 2020 dat erfgoed een inspiratiebron voor ruimtelijke ontwikkeling en kwaliteit is. Erfgoed kan ook een positieve bijdrage leveren aan het versterken van de identiteit van de stad en haar inwoners. In het kader van educatie en ontmoeting draagt erfgoed bij aan doelstellingen in het sociale domein.

Het college heeft de versterking van erfgoed financieel en organisatorisch vertaald in een extra impuls vanaf 2013. Het jaarlijks beschikbare budget is met € 27.000 verhoogd tot € 33.000. De oprichting van het Erfgoed Platform Heerhugowaard is een duidelijke organisatorische impuls gebleken. Het Platform beschikt over een jaarlijks werkkapitaal van € 3.000 voor het activiteiten programma en eveneens € 3.000 voor de Open Monumentendag. Beide bedragen worden via de Bibliotheek Kennemerwaard beschikbaar gesteld. Belangrijke doelstelling van het Platform is om het Heerhugowaardse erfgoed in brede zin zichtbaar te maken, informatief te ontsluiten en zo veel als mogelijk is beleefbaar te maken.

De gemeenteraad heeft eerder aan het herstel van het dak van het gemaal bijgedragen, aanvullend op de 30% bijdrage van de vereniging van Vrienden van het Poldermuseum. De raad heeft daarnaast in het kader van de Nota Naar Buiten! het museum als een van de speerpunt projecten aangewezen. Het Poldermuseum is door de raad inhoudelijk en financieel gesteund in de vorm van steun bij het onderzoek naar de functieverbreiding van het gemaal. Er is een principiële bereidheid van de raad om in de functiewijziging te investeren.

In 2013 is het Platform Erfgoed Heerhugowaard officieel van start gegaan. Hierin werken diverse organisaties op het gebied van erfgoed samen. Er is voor deze organisatievorm gekozen om krachten te bundelen, zonder dat de organisaties op hun zelfstandigheid of identiteit hoeven in te leveren. De doelstelling van het platform is om gezamenlijk meer publieksactiviteiten op het gebied van erfgoed te organiseren dan de individuele organisaties individueel zouden kunnen. Het Poldermuseum zou in de ogen van de gemeente een spilfunctie in het platform moeten vervullen. Het bestuur is van mening dat dit moeilijk met louter vrijwilligers is te dragen.

Ambitiebepaling Poldermuseum

Voor het vaststellen van een goede koers die het college kan bepalen inzake het Poldermuseum is het politiek van belang om de ambitie van de raad in deze te kennen. Welke investeringen voor en in het Poldermuseum vind de gemeenteraad zinvol.

Gebouw. In het rapport functieverbreiding zijn opties uitgewerkt. De investeringsopties lopen op van eenvoudig tot intensief en variëren in kostenniveau van €399.000 tot €589.000. Een deel van deze investering kan door medegebruik van andere functies of mede gefinancierd worden of middels huurinkomsten terug verdiend worden.

Omgeving. Al heel lang is er de wens om het Poldermuseum beter zichtbaar en bereikbaar te maken en te verbinden met het Park van Luna en de Huygenvaart. De aanleg van een steiger en voetgangersbrug vraagt een investering van circa €90.000. Het opwaarderen tot een Toeristisch Overstap Punt vraagt afhankelijk van de uitvoering €50.000 tot €90.000 extra. De provincie heeft een subsidieregeling voor TOP's.

Exploitatie. Het gemeentelijke uitgangspunt is dat het Poldermuseum een vrijwilligersorganisatie is. De vraag is opgeworpen of betaalde coördinatie voorwaarde is om het hogere ambitieniveau te kunnen bereiken. Er zijn meer mogelijkheden om een goed lokaal erfgoedmuseum te organiseren. Een (vrijwilligers) organisatie waarin het bestuur de hoofdlijnen van het beleid bepaald, vastgelegd in een beleidsvisie. De wijze van uitvoering wordt in een bedrijfsplan vastgelegd: hoe ziet de organisatiestructuur er uit en binnen welke kaders kunnen vrijwilligersgroepen hun werkzaamheden doen. Met een duidelijke koers, heldere kaders en een goede organisatiestructuur kan een Heerhugowaards museum neergezet worden waarin een goede balans gevonden kan worden tussen herkenning en vernieuwing in thematische zin, tijdsbesteding (zowel van bestuur als vrijwilligers) en ambitie in organisatorische zin en middelen en mogelijkheden in financiële zin. De gemeente kan eenmalig het opstellen van een beleidsvisie en bedrijfsplan faciliteren.

Verschil van inzicht

Het bestuur van het Poldermuseum en de gemeente zijn al lang in gesprek over de toekomst van het museum. Er is geen discussie over de wenselijkheid van een aantrekkelijk museum waar de geschiedenis over de polder in brede zin door veel doelgroepen beleefd kan worden. Wel zijn de opvattingen over hoe - binnen de inhoudelijke en financiële kaders - dat aantrekkelijke museum gerealiseerd kan worden verschillend. Het bestuur van het Poldermuseum ziet de route in het verbeteren van de fysieke bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van het gebouw, in een fusie met de Stichting Historisch Heerhugowaard, het maken van korte film over de ontstaansgeschiedenis van Heerhugowaard, de digitalisering en ontsluiting van het fotoarchief (beide vallen onder het motto vernieuwing presentatievormen) en van kleinschalige horeca met verplaatsing van de keuken. De route die de gemeente voor ogen heeft is de vernieuwing van de presentatievormen, het verbreden van de functie van het gebouw tot een aantrekkelijke pleisterplaats en het samenwerken met andere partijen om zo het draagvlak te vergroten.

Museumfunctie

Een museum heeft drie kerntaken. De collectietaak die zich richt op het verzamelen, het registreren en het behoud en beheer van de collectie. De tweede taak is de publiekstaak, die bestaat uit de overdracht van informatie over de collectie door middel van presentaties, tentoonstellingen, publicaties en educatieve programma's. De derde kerntaak is de bedrijfsvoering: hieronder vallen huisvesting, deskundige medewerkers, beveiliging en financiële middelen. Een goede samenhang tussen de drie kerntaken bepaalt of een museum adequaat kan functioneren. Deze samenhang is bij het poldermuseum onvoldoende in balans. Met betrekking tot de collectie wordt zorgvuldigheid betracht. De kennis over de collectie en de geschiedenis van Heerhugowaard en de polder is aanwezig bij het bestuur en de vrijwilligers die zich inzetten voor het museum. Er worden jaarlijks nieuwe presentaties en tentoonstellingen ontwikkeld, maar de wijze van presenteren zou op een meer eigentijdse manier moeten plaatsvinden om een groter publiek en meer inkomsten te bereiken. Het bestuur tekent hierbij aan dat van de huidige inkomsten een te groot gedeelte gaat naar het onderhoud van het gebouw en dat voor museale vernieuwing te weinig over blijft. Scheiding van deze functies is bespreekbaar. Of investering in vernieuwing de gewenste bezoekersgroei zal geven wordt door het bestuur betwijfeld. Bereikbaarheid en bekendheid zijn de variabelen die hierin meespelen.

Erfgoededucatie

Het poldermuseum heeft ook een erfgoed educatieve functie. Het poldermuseum is onderdeel van het programma van de leskist '3 meter onder zee' bestemd voor de basisscholen. De leerlingen komen op bezoek, hoewel het animo enigszins lijkt af te nemen. De polder en gemaal worden hier aanschouwelijk gemaakt. Onder de publiekstaak wordt ook erfgoededucatie gerekend. Door verder ontwikkelen van educatieve programma's (van 0-100 jaar) zullen meer doelgroepen worden bereikt met cultuurhistorie van Heerhugowaard. Kennis over de geschiedenis van de plaats waar men woont, draagt bij aan de band die men heeft met die plek. Door het beter zichtbaar maken van de cultuurhistorie en het erfgoed wordt de identiteit van Heerhugowaard versterkt.

Ook andere educatieve activiteiten kunnen vanuit het Poldermuseum aangeboden worden. In het bijzonder de activiteiten op het gebied van Natuur en Milieu Educatie (hierna NME) sluiten goed

aan bij de identiteit van het museum. Het is een uitstekende uitvalbasis voor wandel- en/of fietsroutes in de Stad van de Zon. Ook de boottocht door het nabij gelegen gebied (Stad van de Zon, Park van Luna) zou een zeer aantrekkelijk aanvangspunt hebben juist bij het museum. Het educatieproject loopt, maar lijdt volgens het bestuur onder de geringe belangstelling van de scholen, niet over wat er in het museum geboden wordt. Ook met de IVN zijn pogingen ondernomen voor excursies in het Park van Luna, echter zonder resultaat.

Gastvrijheid

Bezoekers van een museum willen niet alleen geïnformeerd worden, maar willen ook gastvrij ontvangen worden. Het blijkt dat de mate van gastvrijheid invloed heeft op een volgend bezoek. Dit zorgt er ook voor dat mensen langer verblijven en meer geld uitgeven. Een goede horeca met gastvrije ontvangst is volgens de gemeente noodzakelijk om de bedrijfsvoering van het gebouw (en het museum) te verbeteren. Deze sector (de horeca) is beter in staat arrangementen te bedenken om meer en ander publiek aan te trekken voor het museum en omgeving. Hiervoor zal een goede ondernemer moeten worden gezocht. Met de functie van horeca in het pand kan dan worden gedacht aan commerciële activiteiten, zoals receptie, lezingen en vergaderruimte. Historische verenigingen en het Historisch platform kunnen elkaar hier ontmoeten. Het toevoegen van horeca biedt ook mogelijkheid om te voorzien in de functie van pleisterplaats voor het nabij gelegen recreatiegebied Park van Luna en de aanwezige wandel-, vaar- en fietsroutes. Een recreatie ondernemer heeft zich als gegadigde gemeld. Vanuit de stichting wordt aangegeven dat gastvrijheid ook hoog in het vaandel van de vrijwilligers staat. De bezoekers zijn verbaasd en tevreden over het museum, de ontvangst en de rondleidingen. Lezingen en recepties worden reeds gehouden. Een kleinschalig museumcafé (het "Poldercafé") in de Vriendenkamer, in de weekenden zou de verblijfstijd kunnen verhogen.

Bereikbaarheid

De bereikbaarheid van het poldermuseum is gewijzigd. Het ligt nu niet meer op een zichtlocatie aan de provinciale weg N508. Het pand is nu voor wandelaars, fietsers en kanoërs niet rechtstreeks vanuit het aanliggende recreatiegebied Park van Luna bereikbaar. Met een eenvoudige verbinding naar het recreatiegebied kan de huidige achterkant ook een voorkant worden. Het Poldermuseum ligt aan de Huygenvaart, het zuidelijk deel van de Heerhugowaardse Ringvaart en onderdeel van de West-Friese Omringdijk. Met het realiseren van de aanlegsteiger wordt de verbinding met het water tastbaar gemaakt en ontstaat de mogelijkheid om groepen per boot te ontvangen. Een historisch arrangement voor een bezoek aan de regio (bijvoorbeeld een bezoek aan de kaasmarkt en dan per boot naar het Poldermuseum voor een tentoonstelling en lezing en daarna naar de Broekerveiling) is dan mogelijk. In het kader van de realisatie van het wandelnetwerk Regio Alkmaar wordt in 2015 een eenvoudige wandelverbinding aan de westzijde van het museum gemaakt. Het bestuur opteert voor een duurzame en in het landschap passende brugverbinding over de Oostertocht naar de landtong van HHNK, om zo de bereikbaarheid vanuit het Park van Luna naar de achterkant van het museum mogelijk te maken.

Exploitatie

De stichting ontvangt een jaarlijkse subsidie van de gemeente. De huidige exploitatieformule van museum kent zijn beperkingen. Door het Poldermuseum op duurzame wijze te vernieuwen, krijgt het een bredere betekenis en meer bezoekers. Door de koppeling met de horecafunctie is het mogelijk de openingstijden te verruimen, zonder dat dit direct tot een groter beroep op vrijwilligers hoeft te leiden. De locatie kan een toeristische trekker worden, een geliefde pleisterplaats voor recreanten en zo van meerwaarde zijn voor de bewoners. De locatie biedt mogelijkheden om de historie, het heden en de (duurzame) toekomst van de gemeente met elkaar te verbinden. De locatie is vanwege zijn ligging bij het water en het park interessant voor recreatieve (horeca-) exploitatie. In het geval van horeca exploitatie door een andere partij dan het Poldermuseum zijn goede afspraken tussen partijen noodzakelijk. De museale presentatie heeft vernieuwing nodig om toekomst bestendig te zijn. Om de ontwikkelingen op het gebied van museale presentaties en educatie bij te benen en aan het verwachtingspatroon van de museumbezoeker van de 21ste eeuw te blijven voldoen, moet een museum vernieuwen. 'Ervaren', 'beleven', 'amuseren' en 'leren door doen' zijn nu sleutelwoorden. De techniek is voorhanden om de presentatie(s) interactiever te maken. Bij een beperkte financiële ruimte is dit ook met kleine stappen realiseerbaar.

Investing

De gemeente heeft een bedrag op de begroting gereserveerd om te kunnen investeren in de functieverbreiding van het Poldermuseum. In algemene zin is dit bedrag bedoeld om vooral de verbetering van de algemene voorzieningen die nodig zijn voor de functieverbreiding te betalen. Het gaat dan om de voorzieningen die gericht zijn op toegankelijkheid van het gebouw, het vergroten van de multifunctionaliteit en het verbeteren van het serviceniveau (bv toiletten). De toe te voegen functies zullen zelf de kosten van de aanpassingen die daarvoor nodig zijn moeten opbrengen.

Beheer

Er zullen straks meerdere partijen, functies en activiteiten gebruik maken van het gebouw. Dat vraagt om goede afspraken tussen die partijen. Het zal duidelijk moeten zijn welke ruimten primair voor de hoofdfuncties zijn en welke ruimten multifunctioneel ingezet kunnen worden. Ook moet duidelijk zijn hoe het dagelijks beheer geregeld is. De gebruikers zijn verantwoordelijk voor de exploitatie van hun activiteiten. Het moet voor de gebruikers vooraf duidelijk zijn hoe de aanpassingen van het gebouw financieel vertaald zullen worden zodat zij daar, indien nodig, in hun exploitatieplan rekening mee kunnen houden. De museumfunctie komt, net als nu al het geval is, in aanmerking voor gemeentelijke subsidie.